

Odúk és költőládák ellenőrzése márciusban - 2016

Több kisebb munkacsoport dolgozott egy-egy odútelepen, hogy a 200 db mesterséges költőhelyet takarítsa és javítsa. Meglehetősen sok munka akadt: festés (67 db), odúcsere (11 db), áthelyezés (15 db), takarítás (185 db).

A harkályok kártétele miatt 43 db odúnál kellett a röpnylást szűkíteni egy előlappal. Az enyhébb tavaszra a csuszkák korai fészekrakással reagáltak, ennek jól látható jelei, a sárral leszűkített röpnylás és a besározott rések az odún. Teljesen kész fészekkel három helyen találkoztunk március 15-e előtt. A széncinegék is hamarabb hordták a fészekanyagot, több odúban már április első napjaiban tojások voltak.

A májusi ellenőrzést alaposan megnehezítette az időjárás. Így a tervezett időpontok helyett, rögtönzött időpontokban és kisebb munkacsoportokban dolgoztunk. Csak egy iskolai csoportot és a madarász sulisokat tudtuk bevonni az egyébként mindig népszerű munkába. A fagyos napok és a hűvös, csapadékos időjárás megszedte az áldozatait. Teljes fészekaljokat találtunk kihűlve, illetve a magas kelési arányt lerontotta az időjárás miatti táplálékhiány. A viszonylag magas odúfoglalás ellenére, az utóbbi öt év leggyengébb szaporulata lett 2016-ban.

Odúprogram - az időjárás megszedte az áldozatait 2017 tavaszán

A tavasz a lehető legjobb idővel kezdődött, megtévesztve a természetet, benne a madárvilágot is. Már március első napjaiban kész széncinege fészekaljok voltak, a csuszkák kotlottak. Majd megjött a tél, a kotló és a fiókáit nevelő madarakat váratlan helyzetbe hozta, mert a fejlődő lárvák és a lerakott peték 40-70%-a elpusztult. Így várható volt, hogy az odúban tömegével találunk legyengült vagy elpusztult fiókákat. Sok cinegepár meg sem kezdte a kotlást, csak május első napjaiban keltek ki fiókáik, a korábbi kirepülési időben. A csuszka és a mezei veréb fészkekben nem okozott kárt a télies idő (csuszka: 4 fészekből 26 fióka; mezei veréb: 25 fészekből 112 fióka; kék cinege: 2 fészekből 4 fióka; széncinege: 65 fészekből 131 fióka repült ki; örvös légykapó: 3 fészekaljban 21 tojás; házi rozsdafarkú 2 fészekaljából 4-4 fióka; csóka 2 ládából 8 fióka; erdei fülesbagoly egy ládából 3 fióka repült).

Sajnos, a május sem úgy alakul, ahogy a naptár szerint várhatnánk. Csak reménykedhetünk, hogy a kis kedvencek második költése vagy sarjűfészke sikereesebb lesz az elsőnél. A felmérő munkában a madarász-sulisok, az erdei iskolások és a gimnáziumi tanulók segítettek.

2017-ben 215 fiókéval kevesebb repült ki a 200 odúból, mint 2013-ban!

A májusi összegzés már jelezte, hogy gyengébb év lesz az idei. Összesen kilenc madárfaj 744 fiókája hagyta el a különböző típusú odúkat és költőládákat 2017-ben. A seregélyszaporulatot leszámítva ez 731 védett madarat jelent 18,3 millió természetvédelmi értékkel. A legjobb odúfoglalás a horgásztavaknál és a szőlőhegyi telepen volt. Az utóbbinál külön öröm, hogy a területünkön nem gyakori örvös légykapó 4 odút is elfoglalt. Sajnos egyre nagyobb a nyest és a nagy tarkaharkály kártétele. Az előbbi az odúkból kirepülő kotló vagy etető szülőket fogja meg, míg a harkály a kicsik mozgását érzékelve az odúkat károsítja és a költést zavarja. Előfordult, hogy a néhány napos fiókákat elvitte, ill. megsebezte, megölte, mert tápláléknak vélte az odúban mozgó néhány napos csupasz fiókákat. A harkályok évente a 200 odúból 5-10 darabot szó szerint szétvernek, 25-30 db-nak a röpnylását bővítik akkorára, hogy beférjenek rajta (fogtunk odúban éjszakázó nagy tarkaharkályt). A pelék és erdei egerek odúfoglalása nem gond, csak gazdagítja a fajlistát (a pelék védettek). Sajnos egyre gyakoribb a darazsak odúfoglalása, különösen veszélyes a nagyobb testű lódarazsaké (két odúban), ezért májustól jó az óvatosság. A késő őszi – utolsó – ellenőrzéskor az odúkból eltávolítottuk a fészekanyagot, a sérült odúkat beszedtük, a hiányzókat pótoltuk. Némi átrendezésre is szükség volt, a

szőlőhegyi telep odúszámát 30-re növeltük, ebből 10 db eternit odú, mert ezt jobban kedvelik a légykapók. A belvárosban pedig csökkentettük az odúk számát, mert évek óta alacsony a foglaltságuk.

Befejeztük az odúk kora tavaszi ellenőrzését - 2018

Az időjárás téliesre fordulása többször megszakította a munkánkat, így közel egy hónapig tartott a 200 db ellenőrzése a hat odútelepen. Nyolc odút kellett cserélnünk az előregedés és a nagy tarkaharkály kártétele miatt. 32 helyen kellett a röpnylást - egy előlappal – leszűkíteni, mert a harkályok ezeket helyenként 8-10 cm-re bővítették. A cserék és az áthelyezések miatt a telepek egy részén át kellett számozni az odúkat. Szőlőhegyen a fából készült „B” odúk egy részét lecseréltük (8 db-ot) „A” típusra és ezeket eternitből készítettük. A területünkön ritka költőnek számító örvös légykapók inkább a kisebb röpnylású eternit odúban költenek, mert ez a megoldás a harkályok kártételét kizárja. 200 db odúból 58-ban volt júliusban is költés, ezeket takarítani kellett. Az erdőkben lévő odúk többségében 3-5 cm vastagságban tölgyfahéj volt felhalmozva (nagyraeszt elfogyasztva), ami a csuszka és pelefajok raktározására utal. Téli álmat alvó mogyorós pelét, ill. gömbölyű fészket 9 helyen találtuk meg.

A cinegefajok fészkek foglaltsága jelentéktelen volt március 26-ig, mindössze 8 helyen volt kezdetleges fészkek, a korábban fészkek aljzat rakó csuszkának 4 helyen volt kész fészke.

Az odútelepek ellenőrzését április 3. hetében és május 2. hetében végezzük, a csuszkák miatt korábban, a cinegéknel a májusban lesz a gyűrűzés.

2019-ben 923 madárfióka repült ki az odútelepeken lévő odúból.

Hat odútelepen két hétig tisztítottuk, javítottuk és cseréltük a mesterséges költőhelyeket, illetve néhány helyen áthelyezésre is szükség volt. Mosdóson a kórház parkjában öt odúval növeltük a költőhelyek számát, a dombóvári múzeumnál pedig megszüntettük a telepet (fakivágások, jelentős emberi zavarás miatt).

Hasonlóan a korábbi évekhez több odút (8) cserélni kellett az elhasználódás miatt, tetőcserék és a harkályok által kibővített röpnylások pótlása okozta a legtöbb munkát. 32 odúnál javítottuk a röpnylást egy előre elkészített lappal.

Összegzés: két odúnál a csuszka már építette a fészket, leszűkítette sárral a röpnylást, a széncinege 6 helyen foglalta fészkek kezdeménnyel az odút, 36 helyen szükség volt a takarításra, mert a nagy pele telehordta makkal (2), tavalyi fészkekanyag volt az odúban (26), madártetemet kellett eltávolítani (2), mogyorós pele fészkelte (4), erdei egerek fészkekmaradványa volt az odúban (2). Az odúk 7,5%-a (15 db) eternit, a többi fából készült, a gunarasi kettes telepen van 10 db és a szőlőhegyin 5 db az égeresben. Mindkét helyen a harkályok kártételét csökkentjük, ill. az utóbbinál az örvös légykapók kotlását tettük ezzel biztonságosabbá. A kotlás közbeni harkálykopogtatástól elhagyják a tojásos fészket az örvösök, mivel évente csak egyszer költenek, elmarad a szaporulat. Az örvös légykapók körzetünkben nem számítanak gyakori költőnek, a megtelepedő 4-5 pár védelme nagyon fontos. A 15 db nagyobb méretű „D” odú Kisszékelyen (1), Mosdóson (1) és Dombóváron van kihelyezve. Mivel a várt fajok nem hordanak fészkekanyagot 5-7cm vastagságban faforgácsot tettünk az odúba. A májusi odúellenőrzést kisebb 2-3 fős csoportokban végeztük. A kihelyezett 200 db odúból 132 db-ot madarak, 7 odút kisemlősök (mogyorós pele, nagy pele) és lódarazsak foglaltak el. A 172 költésből 919 védett fióka repült ki, természetvédelmi értékük 23,05 millió forint.

Rendkívül korán és jól indult a 2019. évi költési időszak. Volt olyan széncinege fészkek alj, ahol a tollas fiókat már április közepén gyűrűzhettük, sok 8-12 tojásos széncinege fészket

találtunk az áprilisi ellenőrzésnél. Ennek megfelelően magas volt a széncinegék gyűrűzött példányszáma. Május első heteiben az időjárás minden madárfaj költésének sikerét lerontotta. Még a fehér gólyák fiókáinak is 30-100%-a elpusztult a csapadékos, időnként télies időben. Az odúkból épp kirepülő cinegeféléknek nagy százaléka, a talajon költő fülemülék és bokorlakók fészekaljának nagy többsége is megsemmisült. Hasonlóan hűvös, csapadékos időjárás 2010-ben volt hazánkban.

2020-ban 11 madárfaj 1110 fiókája repült ki az odúkból és költőládákból

A 2020-as év munkáit alaposan megnehezítette a vírus okozta korlátozás. A szokástól eltérően nem tudtuk bevonni a márciusi munkába a fiatalokat és az érdeklődőket. Májusban is csak felnőttek és néhány fiatalabb tagtársunk végezte a munka zömét.

A júniusi napközis, majd a június 21-én induló szaktáboroknak 69 tanulókat tudtuk bevonni a munkába (költések ellenőrzése, fiókgyűrűzés, odútisztítás, javítások és odúcserek).

Az odúk ellenőrzését 3 felnőtt irányította és nem kis meglepetésre a költési eredmények jobbakk lettek az elmúlt éveknél. 219 költésből 1110 fióka repült ki, a fiókák természetvédelmi értéke meghaladta a 27 millió forintot. A legjobb foglалás a túskei, szőlőhegyi és a mosdósi telepen volt. A 30 évvel ezelőtti állapot sokat romlott a Szigeterdőben, ahol korábban a foglалás 80%-os volt, a 2020-as mindössze 30%. Nagyon örültünk, hogy a 30 odúból nyolc helyen találtuk meg az örvös légykapó fészket a szőlőhegyi égeresben. Értékes és egyre erősödő az örvös légykapó szőlőhegyi állománya, főleg az eternit odúkat foglalja, mert abban nem kell félnie a harkályok zavarásától. Sajnos a nagy pele és a harkály három fészekaljat tönkretett, csak a remény maradt, hogy pótfészket raknak ezek a párok és nem marad el az idei költésük. Új fajként költött a nyaktekercs (Gunaras) és a szürke légykapó (Madárvárta). A nyaktekercs tojásai az erdei sikló gunarasi elszaporodásának áldozatul esett. A legsikeresebb odúfoglaló ebben az évben is a széncinege (634 fióka) és a mezei veréb (375 fióka) volt, az utóbbinál a költések 90%-a a túskei telepen volt. Meglepő a barátcinege és kékcinege visszaesése az erdőkben és a parkokban. 2020 az eddigi legsikeresebb éve az 1980-ban induló odúprogramnak, az első alkalom, hogy 1000 pld. több fióka hagyta el a mesterséges odúkat, az első alkalom, hogy a természetvédelmi értéke a fiókáknak 25 milliót meghaladta.